

Чупріна Н.С., студентка

*Науковий керівник – Остапчук Т.П., канд. філол. наук, доцент
Чорноморський національний університет імені П. Могили*

ГАСТРОКРИТИЦИЗМ ЯК СУЧАСНИЙ ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЧИТАННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ ТЕКСТІВ

У сучасній літературознавчій науці новим поняттям є гастроцитицизм як самостійний підхід до тлумачення творів. До недавнього часу питання їжі не сприймалося дослідниками серйозно, а його концептом у текстах переважно нехтували. Перша монографія про їжу в літературній критиці з'явилася за кордоном порівняно недавно, коли у 2007 р. американський професор Дж. Фітцпатрік видала роботу, в якій досліджувала питання їжі у творах Шекспіра [3, с. 124]. За кілька років у західній літературній критиці з'явилося ще декілька серйозних робіт, присвячених вивченню їжі у літературі та її зв'язку із людським характером, національною та культурною ідентичністю. Отож, на Заході дана проблематика сьогодні дійсно є актуальною та широко досліджуваною. Проте, на жаль, в українській науці ґрунтовних літературознавчих досліджень проблем зв'язку психотипу та гастрономічних уподобань літературних персонажів поки ще не здійснено.

Зв'язок між людиною, характерними рисами її натури, та тим, що і як вона споживає, було помічено набагато раніше. У 1825 р. французький кухар Ж. А. Брійя-Саварен говорив: «Скажіть мені, що ви їсте, і я скажу, хто ви є». Ця фраза стала настільки популярною, що за четверть століття її варіації з'явилися у роботах німецького філософа Л. Фюєрбаха та італійського фізіолога й філософа Я. Молешотта. Перший цілком серйозно заявляв, що поразка німецької революції 1848-1849 років пов'язана зі споживанням армією непоживної їжі. Звісно, сьогодні слова французького кухаря сприймаються скоріше як кліше. Проте саме вони лягли в основу гастроцитицизму [2, с. 3].

Професор американської літератури К. Морару з упевненістю говорить про існування етимологічних зв'язків між поняттями «бути» («to be») та «їсти» («to eat») [2, с. 3]. Для людини «їжа» означає не лише засіб угамування голоду. На відміну від тварин, які споживають їжу інстинктивно, людина усвідомлює, що вона робить. Вона може керувати почуттям голоду, утримуватися від їжі, вибирати, що їсти, коли це робити і як. Відтак, їжа – завжди творчий акт.

На основі цього, літературознавці говорять, що їжа має символічний характер і залишає відбиток на тому, хто її споживає [2, с. 13]. Незважаючи на те, що концепт їжі лише нещодавно виник як тема для серйозного дослідження, багато творів уже містять цікавий матеріал для вивчення. Крім того, поряд із літературними творами, об'єктом вивчення у гастроцитицизмі є і кулінарні книги різних країн у різні періоди часу. [3, с. 123].

Важливо розуміти, що гастроцитика є інтердисциплінарним підходом. Сучасні науковці враховують і антропологічну, і археологічну, і культурно-етичну, і географічну, й історичну, і філософську і т. д. складові. Наприклад, Дж. Фітцпатрік говорить, що одним із завдань сучасних гастроцитиків є пояснення окремих історичних фактів, описаних у творах, створених ще до ХХ ст. Р. Аппельбаум звертає увагу на географічну складову у процесі вивчення літературних творів раннього сучасного періоду [2, с. 4]. Увагу

сучасних американських знавців в області літератури, професорів Т. Мортон та А. Коцці привертає історико-географічна специфіка поняття «споживання» («consumption»). Вони вивчають способи формування національної ідентичності за допомогою їжі. Так, для французів раніше «націоналізованою» стравою вважали стейк (до появи американських). Тому споживання стейків було пов'язане з почуттям національної ідентичності. Британська дослідниця Е. Фадж робить подібний висновок і стосовно англійців. Вона зазначає, що м'ясо викликає асоціації із силою та мужністю [2, с. 4]. Людина, що харчується м'ясом тварин, є сильною духом та фізично, має твердий характер, є сміливою та жорсткою. Нерідко їжу наділяють певним символізмом [3, с. 123].

Український дослідник І. Набруско зауважує, що їжа відображає склад національного характеру, внутрішню культуру народу. Смак їжі з дитинства, означає зв'язок людини з культурою і власним минулим [1, с. 13]. Уже згаданий раніше французький кухар Ж. Брійя-Саварен про зв'язок нації та їжі говорив так: «Доля націй залежить від способу їх харчування». Ця ж сама проблематика є сферою дослідження і японської ученої Т. Аоями. Її роботи присвячені питанням формування національної та культурної ідентичності не-західних суспільств сучасності через призму харчування.

Інша письменниця Г. Гайман у книзі «Створення людини» («Making a Man», 2009) досліджує проблему джентльменства в Англії через ставлення до їжі в рамках британського роману XIX ст. Вона вивчає, вживання яких продуктів свідчить про приналежність індивіда до цього класу [2, с. 6].

За рамки розуміння зв'язку їжі і окремих народів виходить американська дослідниця А. Каррут. У своїй монографії «Глобальні апетити: американська міць та література про їжу» («Global Appetites: American Power and the Literature», 2013) вона говорить про необхідність пошуку «глобальних» продуктів харчування у рамках гастрокритицизму [2, с. 4]. Дійсно завдання гастрокритиків полягає у встановленні зв'язку їжі з особистістю людини, її характером, не залежно від того, в якій країні вона проживає.

Відтак, останнім часом популярними є наукові розробки психологів, присвячені залежності темпераменту людини від продуктів харчування. Відомий експерт японської Асоціації природного харчування Н. Куріяма унаслідок багаторічних досліджень встановила, що звички у харчуванні впливають і на характер людини та її успіх у житті. Учена поділяє людей на шість основних категорій. До першої належать ті, хто віддає перевагу овочам. Це – енергійні та успішні люди, які швидко піднімаються кар'єрними сходами і часто займають лідерські позиції у колективі. До другої категорії Н. Куріяма відносить любителів фруктів, говорячи, що це дуже комунікабельні люди, екстраверти, які зазвичай віддають перевагу творчим професіям. Третю групу складають любителі гострих страв, емоційні та невірні за характером, недоліком яких є егоїзм. Ті, хто віддають перевагу м'ясу належать до четвертої категорії. Їх учена характеризує як імпульсивних та непостійних у своїх задумах і планах. Любителі риби, які вирізняються спокоєм, розміреністю, постійністю, скромністю Н. Куріяма відносить до п'ятої категорії людей. Такі люди переважно інтроверти за своїм темпераментом. І, нарешті, шосту групу складають ті, хто віддає перевагу жирним стравам. Такі люди «одинаки» по життю, інтроверти, їм властива нетактовність та відвертість [4].

Отже, на початку XXI ст. у літературній критиці виникає новий інтердисциплінарний підхід до інтерпретування текстів – гастрокритицизм. Він

використовує уже набуті знання психологічної та літературознавчої наук і вивчає залежність психотипу індивіда від продуктів харчування. В основі гастрокритицизму лежить твердження французького кухаря XIX ст. Ж. Брійя-Саварена – «Скажіть мені, що ви їсте, і я скажу, хто ви є». Гастрокритика швидко набуває популярності за кордоном, про що свідчить публікація великої кількості серйозних наукових досліджень за останні десять років. Проте для української науки ця тема є зовсім новою. Сьогодні психологи намагаються встановити залежність особистісного характеру від їжі, яку споживає та чи інша людина. Літературознавці та літературні критики успішно використовують їх знання для аналізу персонажів і на даний час існує достатньо широке поле для наукових досліджень.

Література

1. Набруско І. Імперативний характер гастрономічних практик в рамках соціального простору сучасної людини / І. Набруско // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2016. – Вип. 1 (16). – С. 10-14.
2. Christou M. Eating Otherwise: The Philosophy of Food in Twentieth-Century Literature / M. Christou. – Cambridge : Cambridge University Press, 2017. – 214 p.
3. Fitzpatrick J. Food and Literature: An Overview / J. Fitzpatrick // Albala, K (ed) Routledge International Handbook of Food Studies. - London and New York : Routledge, 2013. – Pp. 122-134.
4. Kuriyama N. Dimmi cosa ti piace e ti dirò che sei / N. Kuriyama. – Ohio : Xenia, 2011. – 320 p.

Ачкасова А.О., студентка

Науковий керівник – Коврига Ю.В., викладач

Харківський національний аграрний університет імені В.В.Докучаєва

ЯСКРАВИ СПАЛАХИ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА НЕБОСХИЛІ НОБЕЛІВСЬКОЇ ПРЕМІЇ. РЕДЬЯРД КІПЛІНГ – НАЙМОЛОДШИЙ ЛАУРЕАТ

Нобелівська премія з літератури (швед. *Nobelpriset i litteratur*) - одна з п'яти премій, започаткованих у 1895 Альфредом Нобелем, що присуджується щорічно за видатний внесок у розвиток світової літератури. Лауреат премії визначається щороку в жовтні Комітетом з присудження. Перша церемонія вручення Нобелівських премій відбулася 10 грудня 1901.

Починаючи з 1901 року, цю найпрестижнішу відзнаку в світі встигли отримати майже 900 людей. Аналізуючи офіційну статистику, доводиться констатувати, що Україна формально не має своїх лауреатів. Нагорода присуджується не за працю всього життя, а за конкретне особливе відкриття, дослідження, видатний твір, мужню миротворчу діяльність. При нагородженні чітко вказується так звана «формула присудження премії». Кожен лауреат, як правило, позначається в офіційному довіднику «Nobel foundation directory» (Стокгольм) і відноситься в ньому до тієї країни, громадянином якої він перебуває на момент присудження премії.

Редьярд Кіплінг (1865-1936) виступає в англійській літературі як письменник нової імпералістичної Англії. В його творчості знайшов своє